

VEĆ VIĐENO

Na predsedničkim izborima u Crnoj Gori, prema prognozama, pobedio je dosadašnji predsednik, kandidat vladajuće Demokratske partije socijalista (DPS) **Filip Vujanović**. Ono što se desilo suprotno prognozama je činjenica da je kandidat vladajuće stranke dobio zajedničkog kandidata opozicije za oko 2,4 odsto razlike što, na malom biračkom telu Crne Gore, iznosi svega oko 7 650 glasova. Pobjeda u “foto finišu” neuobičajena je za Crnu Goru kojom od uvođenja višestranačkog sistema 1990. godine suvereno vlada levičarska DPS na čijem čelu se nalazi neprikosnoveni lider zemlje premijer **Milo Đukanović**.

Ovakav izborni rezultat doveo je do toga da su u izbornoj noći i predsednik Filip Vujanović i opozicioni kandidat za predsednika **Miodrag Lekić** proglasili izborne pobjede. Prvi je to učinio kandidat opozicije čiji izborni štab je tvrdio da Lekić na 97 odsto biračkog tela ima više glasova. Pokazalo se kasnije da su ta tri odsto neprebrojanih glasova bili upravo iz nekoliko opština koje su naseljene manjinskim stanovništvom koje je veoma snažno podržava vladajući DPS. Odmah potom, javnosti se obratila vladajuća stranka koja je objavila da je pobjedu odneo njen kandidat Vujanović. Objavu vlasti potvrdila je sutradan i Državna izborna komisija objavivši preliminarne rezultate koji su pokazali da je Crna Gora dobila novog – starog predsednika Filipa Vujanovića.

Opozicioni front okupljen oko kandidata opozicije Lekića je vrlo šarolik. Neki lideri opozicije su najavili bojkot rada parlamenta i ulične proteste ako se ne potvrdi pobjeda njihovog kandidata. Crnogorski lider Đukanović odgovorio je da najavljeni opozicioni bojkot parlamenta nije ništa što je nepoznato na crnogorskoj političkoj sceni **“i da su se uvek ti potezi pokazivali kao pogrešni i veoma kratkoročni”**. Lider vladajuće koalicije je ponovio da je pobjeda Vujanovića na predsedničkim izborima nesporna, ali DPS nema ništa protiv dodatnih provera. **“Prebrojani glasački listići pokazali su da je Vujanović pobjednik, a oni koji sumnjaju u rezultate mogu izvršiti provjere kroz određene procedure. Vrlo smo raspoloženi da omogućimo sve provjere i da se svi uvere u regularnost izbornog procesa i tačnost podataka koji su saopšteni”**, istakao je Đukanović.

Koliko god to zvučalo čudno ono što rade opozicioni lideri u Crnoj Gori je sa njihove tačke gledišta veoma logično. Priznanjem poraza na predsedničkim izborima oni bi za oko pola godine bili drugi put poraženi (tokom jeseni su izgubili parlamentarne izbore) tako da se postavlja pitanje njihovog opstanka u strankama koje predvode. Zato je pokušaj da se tesan izborni poraz predsedničkog kandidata opozicije sopstvenim biračima objasni “izbornom krađom” usmeren ka opstanku na čelu stranaka. Ipak, najveći problem opozicije je što za osporavanje izbornog rezultata nije dobila podršku vodećih zapadnih demokratija, ali ni Srbije. Ipak, ono što je sigurno, crnogorska opozicija predvođena Lekićem, koga će bar polovina građana Crne Gore doživljavati kao moralnog pobjednika, biće osokoljena ovim izbornim rezultatom i “disaće za vrat” vladajućoj koaliciji u budućnosti.

Ponašanje Srbije posle saopštavanja izbornog rezultata u Crnoj Gori bilo je veoma odgovorno. Srpska vlada je izabrala da se uzdrži od bilo kakvih komentara, da se ne meša u unutrašnje prilike Crne Gore i da sačeka objavljivanje zvaničnih rezultata. Ovakvo ponašanje Beograda je veoma važno jer su Srbija i Crna Gora, mada formalno odvojene države, veoma bliske i povezane. U Srbiji živi više građana koji su poreklom iz Crne Gore nego u samoj Crnoj Gori, skoro da nema porodice u Crnoj Gori koja nema rođaka u Srbiji, srpski mediji se veoma gledaju u Crnoj Gori i na kraju, krajeva 29 odsto građana Crne Gore se izjašnjava kao Srbi. Zato se posledice svakog važnijeg političkog događaja koji se desi u Srbiji osećaju u Crnoj Gori i obratno. Srpski predsednik **Tomislav Nikolić** je prilikom posete Crnoj Gori u februaru ove godine javno pozvao "prosrpske stranke" da se uključe u vlast a srpska vlada se tokom poslednjih parlamentarnih i predsedničkih izbora nije mešala u izborni proces u Crnoj Gori. Ranije, to nije bio slučaj. Za vreme administracije bivšeg srpskog predsednika Tadića, crnogorske vlasti su direktno optuživale srpsku vladu za podršku opoziciji a neke srpske kompanije koje rade u Crnoj Gori su finansirale pojedine opoziciono nastrojene nevladine organizacije, opozicione medije i političke stranke. Promenom vlasti u Srbiji ovakvo ponašanje Beograda je prestalo i to će se u ovom periodu pokazati veoma značajnim za stabilnost Crne Gore i regiona. Zato samo možemo da pretpostavimo kakve bi negativne posledice po stabilnost Crne Gore usledile, u slučaju ovako tesne pobede predsednika Vujanovića kada opozicija proglašava svoju pobjedu i najavljuje demonstracije, da se na vlasti u Beogradu nalazi Tadićeva administracija koja je veoma čvrsto podržavala protivnike vlasti u Podgorici?

Za Crnu Goru je najvažnije da sve dileme reši sama, u okviru svojih institucija. Postizborne krize se dešavaju u razvijenim demokratijama kao što je bio slučaj sa SAD u novembru 2000. godine kada nije bilo jasno da li je za predsednika SAD izabran tadašnji potpredsednik Al Gor ili njegov protivkandidat Džorž Buš. Kriza, pa i izborna, uvek može da se desi. Da li je zemlja demokratska ili ne zavisi od toga da li su njene institucije spremne da same reše krizu i donesu odluke. A da li su političke elite zrele i spremne za demokratiju pokazuje činjenica da li su spremne da prihvate odluku nadležnih državnih organa i kada je na njihovu štetu. Kao što je to učinio američki potpredsednik Al Gor.

Šta se zaista desilo na izborima u Crnoj Gori? Opozicioni kandidat Lekić je osvojio 154 hiljade glasova, odnosno oko četiri hiljade manje nego što su tri opoziciona kandidata (koja su sada podržala Lekića) osvojila na predsedničkim izborima 2008. godine. Za njih je tada glasalo 158 hiljada birača. Predsednik Vujanović je na ovim izborima u odnosu na 2008. godinu dobio oko 7 hiljada glasova manje. Ne treba zaboraviti da ga je na prošlim izborima podržao manji koalicioni partner SDP koji je ovaj put do odbio da učini. Ako rezultate predsedničkih izbora uporedimo sa parlamentarnim izborima koji su održani u oktobru 2012. godine može se zaključiti da je Vujanović dobio skoro 162 hiljade glasova što je svega oko tri hiljade manje nego što je u oktobru "Koalicija Evropska Crna Gora", u kojoj je bio i SDP, osvojila (165 380 glasova). Na oktobarskim izborima manjinske stranke u Crnoj Gori (Bošnjaci, Albanci i Hrvati) su osvojili oko 30 hiljada glasova i upravo ti glasovi su se smatrali "Vujanovićevim kapitalom". Stranke koje pripadaju opoziciji u Crnoj Gori osvojile su na oktobarskim izborima preko 161 hiljadu glasova tako da je rezultat koji je sada postigao Lekić slabiji. Na predsedničkim izborima u Crnoj Gori glasalo je za oko 35 hiljada birača manje nego u oktobru 2012. godine.

To nije ništa čudno jer je na parlamentarnim izborima učestvovalo 13 izbornih lista što je omogućavalo da većina građana Crne Gore ima mogućnost da glasa za svoj izbor. Na predsedničkim izborima su učestvovala samo dva kandidata tako da je deo birača koji u njima nisu videli svoj izbor ostao kod kuće. Dakle, na upravo završenim izborima nije se desilo ništa spektakularno, niti su dva najveća politička bloka, vlast i opozicija, dobili ili izgubili mnogo glasova. Ono što je novo je činjenica da je DPS, prvi put posle više od decenije, na izbore izašao sam, uz podršku nekih manjinskih stranaka, kao i da je protiv sebe imao kandidata iza koga je stala čitava opozicija. Ako se tome doda bojkot tradicionalnog koalicionog partnera – DPS je potvrdio da je dominantna politička snaga u Crnoj Gori. Zato je uspeh Filipa Vujanovića mnogo veći nego što se to čini na prvi pogled.

Posledice završenih crnogorskih predsedničkih izbora će biti veoma dalekosežne i vode ka prekompoziciji crnogorske političke scene u budućnosti. Na to će uticati odnosi u vladajućoj koaliciji između DPS i manjeg koalicionog partnera Socijaldemokratske partije Crne Gore (SDP) čiji je lider **Ranko Krivokapić**, predsednik parlamenta kao i potreba najjače stranke u Crnoj Gori da dobije deo “srpskih glasova” u budućnosti kao i da, sada kada vlast u Srbiji nema pretenzija da uređuje odnose u Crnoj Gori, uspostavi tešnje veze sa Beogradom.

Problemi u vladajućoj koaliciji između većeg partnera DPS i manjeg SDP tinjaju već dugo ali su kulminirali na upravo završenim predsedničkim izborima. SDP je prvo odbio da podrži kandidata DPS Vujanovića obrazlažući takvu odluku činjenicom da Vujanović prema Ustavu ne može da se kandiduje za predsednika. Međutim, lider ove stranke, Krivokapić nije ostao samo na pasivnom bojkotu. Pozvao je birače SDP-a na bojkot zapretivši članovima stranke ako se pojave na biralištima i poručio da pobjeda opozicionog kandidata Lekića ne bi bila nestabilnost za Crnu Goru. Ova poruka je doživljena u DPS kao zabijanje “noža u leđa”. Jasno je da odnosi ova dva tradicionalna politička partnera više nikada neće biti isti što u budućnosti predstavlja potencijalni problem za vladajuću koaliciju. Da je tako potvrđuje i Krivokapićeva izjava data istog dana kada je opozicija najavila ulične proteste **“da se još ne zna stvarni pobednik predsedničkih izbora u Crnoj Gori, a da su dobitnici građani koji su podržali politiku (njegove) stranke”**. Na rasplet odnosa u vladajućoj koaliciji utiče i broj poslanika koje stranke imaju u parlamentu. Vladajući DPS je pojedinačno najjača stranka u skupštini (koju čini 81 poslanik) sa 32 poslanika i zajedno sa 7 poslanika SDP i 4 poslanika nacionanih manjina (3 bošnjačka i jedan hrvatski) čine vladajuću većinu. Dva albanska poslanika nisu deo vladajuće većine ali su bliži vlasti nego opoziciji. Opoziciju čini 20 poslanika Demokratskog fronta (DF), 9 poslanika Socijalističke narodne partije (SNP) i 7 poslanika Pozitivne Crne Gore (PCG). Da je za predsednika izabran opozicioni kandidat sasvim sigurno bi se otvorile mogućnosti za nove saveze, kao što se to desilo u Srbiji posle pobjede Tomislava Nikolića na predsedničkim izborima nad dotadašnjim predsednikom Borisom Tadićem. Ovako, izborom Vujanovića – DPS je potvrdio ne samo da je pojedinačno najjača stranka već i da će upravo ova stranka u budućnosti birati ko će sa njom da čini vlast.

Sedam godina od proglašenja nezavisnosti, Crna Gora je i dalje podeljena na dva bloka. Povratak najznačajnijeg crnogorskog političara u novijoj istoriji Mila Đukanovića na mesto premijera, koji se desio krajem prošle godine i samostalna pobjeda DPS na predsedničkim izborima omogućavaju da vlada učini u narednom periodu korake ka pridobijanju onih građana koji sebe smatraju Srbima. Od uspeha ovog procesa zavisi budućnost i stabilnost Crne Gore.

Razlog više za ovaj poduhvat je činjenica da je u Srbiji prvi put, posle 2003. godine na vlasti administracija koja ne želi da se meša u unutrašnje stvari svog bratskog suseda. O tome govori izjava predsednika Nikolića koji je u februaru ove godine prilikom posete Podgorici pozvao prosrpske stranke u Crnoj Gori da uđu u vlast ali i nedavna izjava lidera najjače stranke u Srbiji Srpske napredne stranke (SNS) **Aleksandra Vučića** da će Srbija i Crna Gora učestvovati pred međunarodnim investitorima sa zajedničkim projektima.

Zato se u narednom periodu može očekivati bliža saradnja Srbije i Crne Gore koja je u prošlosti obilovala problemima. Ova saradnja koja može da bude ne samo ekonomska već i sportska, kulturna i politička i uticaće na procese na političkoj sceni Crne Gore. Pred dve zemlje se nalazi nekoliko nerešenih pitanja kao što je pitanja statusa Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori ili dvojnog državljanstva. Međutim, posle skoro deset godine, postoji politička volja da se reše problemi i sarađuje u obe zemlje. Kada je tako svi su problemi rešivi.

Pozadina

Crna Gora je jedna od šest republika bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) koja je postojala od 1945 – 1991. godine kada se raspala u krvavom građanskom ratu. Crna Gora je raspad Jugoslavije dočekala sa veoma mladim komunističkim rukovodstvom koje je izabrano nekoliko godina ranije posle protesta i demonstracija u glavnom gradu ove zemlje Podgorici koja se tada zvala Titograd po maršalu Josipu Brozu Titu, koji je osnovao i 35 godina vladao komunističkom Jugoslavijom. Mlado crnogorsko rukovodstvo nije, kao ostale republike bivše Jugoslavije odmah proglasilo nezavisnost, već je u aprilu 1992. godine zajedno sa Srbijom osnovalo novu državu – Saveznu Republiku Jugoslaviju. Ova zemlje, napravljena kao federacija dve ravnopravne republike od kojih više od deset puta veća od druge jednostavno nije mogla da opstane čak i da nije bilo građanskog rata, sankcija Ujedinjenih nacija i političkih problema. Nedugo po završetku rata u bivšoj Jugoslaviji, došlo je do političkog razmimoilaženja između crnogorskog lidera tadašnjeg premijera Mila Đukanovića i tadašnjeg predsednika Srbije Slobodana Miloševića koje je dovelo do suštinskog raspada federacije koji samo formalno nije bio ozvaničen. Deo crnogorskog rukovodstva predvođen tadašnjim predsednikom Momiom Bulatovićem priklonio se srpskom lideru Miloševiću i osnovao svoju stranku – Socijalističku narodnu partiju (SNP). Đukanović je na dramatičnim predsedničkim izborima 1996. godine pobedio Bulatovića i zadržao vlast dok je njegov politički rival nastavio da deluje kao opozicija sa veoma snažnom podrškom srpskog predsednika Miloševića. Bulatovićev SNP je osvojio one birače u Crnoj Gori koji se izjašnjavaju kao Srbi a kojih je oko 30 odsto i žive uz granicu sa Srbijom dok je većina ostalih građana podržala Đukanovića. Upravo ta podela je specifičnost Crne Gore koja utiče na političke događaje u ovoj zemlji i vezuje je sa Srbijom u mnogo više nego što su vezane druge bivše jugoslovenske republike. U narednih nekoliko godina, sve do demokratskih promena u Srbiji, koje su se desile 2000. godine, a posebno tokom NATO intervencije Crna Gora se nalazila na ivici građanskog rata. Crnogorski lider Đukanović je podržao demokratsku opoziciju u Srbiji i odigrao značajnu ulogu u demokratskim promenama koje su se desile u Beogradu. U tim vremenima stvoreno je prijateljstvo između njega i srpskog opozicionog lidera Zorana Đinđića koji je 2000. godine postao premijer Srbije.

Uz posredovanje Evropske unije, 2003. godine je stvorena konfederacije Srbije i Crne Gore koja se zvala Državna zajednica Srbije i Crne Gore. Osnivanjem ove zajednice – Crna Gora je dobila pravo da održi referendum o nezavisnosti što je u učinila u maju 2006. godine kada je većina građana glasala za samostalnost. Razlaz Srbije i Crne Gore se desio mirno i sporazumno, a dve zemlje su uspostavile diplomatske odnose. Najteži incident u odnosima dve države desio se kada je Crna Gora, posle žestokog pritiska SAD, 2008. godine priznala samoproglašenu nezavisnost bivše južne srpske pokrajine Kosovo. Tada je Srbija proterala ambasadora Crne Gore iz Beograda. Odnose dve zemlje opterećuje i pitanje Srpske pravoslavne crkve koja je jedina “verski priznata” crkva u Crnoj Gori dok su crnogorski nacionalisti osnovali Crnogorsku pravoslavnu crkvu koju je priznaje nijedna druga pravoslavna crkva u svetu. Odnosi dve zemlje su u usponu posle promene vlasti u Srbiji u maju 2012. godine.

Crna Gora, prema popisu iz 2011. godine, ima 620 hiljada stanovnika, a nijedna nacija nema natpolovičnu većinu. Najviše ima Crnogoraca - 45 odsto, dok je Srba 29 odsto. Crna Gora je kandidat za člana Evropske unije koja je počela pregovore o pristupanju ovoj organizaciji i kandidat je za člana NATO.